Kiswahili Grade 5

1 Mapishi

C 1. Silabi na vitanzandimi
(Dadisi 5 workbook, uk. 1-2)

1. (a) Tamka maneno.
   (i) sahani (ii) ufagio
   (iii) mbuzi (iv) karo
   (v) bakuli (vi) sabuni
   (b) Jaza mapengo kutumia maneno ya a.
   (c) fa, sa, zi, li, ro
2. Kujaza mapengo.
   (a) zaa, saa (b) zozana
   (c) funo, vuno (d) riaria, lialia
   (e) thamini
3. (a) Tathmini usahihi katika kusoma na kukariri
   (b) Hakiki usahihi wa utambuzi wa sauti lengwa

Kusoma: Hadithi
(Dadisi 5 workbook, uk. 2-3)

A Kusoma kifungu

B Majibu ya kifungu

1. Kweli, si kweli?
   (a) si kweli (b) kweli
   (c) kweli (d) kweli.
2. Hakuwa na uzoefu wa kupika, alisaidiwa na mama
3. Kinu na mchi.
4. Viungo
   (a) chumvi
   (b) viungo vilivyotwangwa
   (c) dania
5. Hakiki usahihi wa majibu kisarufi na kimantiki.
6. (a) Kinu – chombo cha kutwangia nafaka
   (b) mdalasini – mti ambao hutumiwa kama kiungo
   (c) kikaangio – chombo cha kukaanga

Kifungu

Choma kaanga tokosa
oka songa.

Tathmini binafsi

Mwanafunzi atathmini uwezo wake wa kutambua msamiati wa upishi, viungo vya kupikia, njia za kupika na vifaa vya kupikia. Atathmini uwezo wake wa kusoma vifungu vitabuni na mtandaoni, kuvitolea muhtasari na kujibu maswali.

Sarufi: Aina za nomino: Nomino za pekee

(Dadisi 5 workbook, uk. 6-7)

1. Kutumia nomino za pekee kujibu maswali.
   (a) Nairobi
   (b) Afrika
   (c) Jumamosi
   (d) Andika jina lako.
2. Mto Tana, Ziwa Baringo, Mlima Kenya, Daktari Doris.
3. Kutunga sentensi. Tathmini usahihi wa sentensi akitumia nomino za pekee alizochagua.
4. Busia, Bomet, Meru, Embu.

Nomino za kawaida

(a) kalamu
(b) simu
(c) kikombe
(d) jembe
(e) redio
(f) mwanafunzi
(g) kiti
(h) gari
(i) nguo

2. makaa, mlima, kiongozi, nyumba, seredani.

Tathmini binafsi

Mwanafunzi atathmini uwezo wake wa kutambua nomino za kawaida na za pekee katika sentensi na kuzitungia sentensi.

Kiswahili WKB5_AnsBook_C2.indd 2 25/03/2022 15:54

Kuandika: Insha ya wasifu

(Dadisi 5 workbook, uk. 4-5)

Mwanafunzi aandike insha wa wasifu isiyopungua maneno 150 kuhusu: Mpishi nimpendaye. Hakikisha mwanafunzi amezingatia mambo muhimu aliyoelekezwa kuhusu aina hii ya insha.

Tathmini binafsi.

Mwanafunzi atathmini uwezo wake wa kutambua insha ya wasifu kutoka kwa nyingine, kutaja mambo ya kuzingatia katika kuandika insha hiyo, kujenga vidokezo na kuandika insha ya wasifu ipasavyo.

2 Huduma ya kwanza

1. Maamkuzi na maagano

(Dadisi 5 workbook, uk. 8-11)

A

1. Kukamilisha mazungumzo.
    - Shikamoo/Hujambo
    - Marahaba/sijambo,
    - Sijambo/salama/njema
    - Njema
    - Pole
    - Nashukuru
    - Wakati/mchana
2. Kuchagua maneno ambayo ni maamkuzi au maagano kutoka kwenye orodha.

Maamkuzi	Maagano
Hujambo	Alamsiki
Shikamoo	jioni njema
Umeshindaje	
Habari	

3. kuoanisha maamkuzi na maagano na majibu yake.
    (a) sijambo
    (b) binuru
    (c) njema nashukuru
    (d) ahsante nashukuru
    (e) yamepita
    (f) nimeamka salama
    (g) nimeshinda vyema
    (h) pia nawe.

B **Majibu**

1. maamkizi/maagano
    (a) Ni mzima nashukuru
    (b) Tuko salama/hatujambo
    (c) Ahsate nimepoa
    (d) Marahaba
    (e) Njema/nzuri
    (f) Kwaheri
    (g) Nawe pia
    (h) Nawe pia
    (i) Hawajambo.
2. Maamkizi/maagano
    (a) Karibu
    (b) Safari njema
    (c) Alamsiki, lala unono
    (d) Shikamoo?
    (e) Habari za adhuhuri au mchana?
    (f) Umeamkaje?

C **Hakiki maamkuzi na maagano katika mazungumzo.**

Kusoma: Kifungu

(Dadisi 5 workbook, uk. 12-14)

A **Mwanafunzi asome hadithi kisha ajibu maswali.**

B **Majibu ya kifungu**

1. Majarida ya kiswahili.
2. Tetema.
3. Jumapili.
4. Mnazi.
5. Utoaji wa huduma ya kwanza.

C

1. Ni kawaida mzazi na mwanawe kufanana kwa mambo mengi. (kubali majibu mengine yanayotoa dhana hii.)
2. Chumvi husababisha kuganda kwa damu kwenye jeraha, hivyo kuzuia viini ambavyo vinaweza kuingia mwilini kupitia sehemu hiyo.
3. (a) Mwanafunzi atumie kamusi kutafuta maana ya maneno.Tarajia majibu kama haya:
    - uvujaji kutokwa na kitu cha majimaji kwenye sehemu yeye

A **Maamkizi/maagano mwafaka**

(a) Kwaheri ya kuonana
(b) Shikamoo?

tundu.
- Jeraha sehemu ambayo mtu ameumia.
- Viini vijidudu visivyoweza kuonekana kwa macho, ambavyo husababisha magonjwa.
- Mwathiriwa aliyeumizwa au kupatwa na jambo linalomtia uchungu.
- Ncha upande wa mwisho wa kitu, kv sehemu ya kisu ambayo hukata.

(b) Mpangilio katika kamusi
- Jeraha
- Mwathiriwa
- Ncha
- Uvujaji
- viini

4. Hakiki majibu ya mwanafunzi. Yaingiane na maelezo ya kila neno kwenye kamusi.

Sarufi: Aina za nomino

(Dadisi 5 workbook, uk. 16-18)

A

Nomino za wingi

1. Kujaza mianya

- Madini
- Sukari
- Mafuta
- Chumvi
- Uji
- maji.

2. Pigia kistari

(a) Mchanga (b) Unga
(c) Ngano (d) Ugal
(e) Unga (f) Mtama
(g) Maziwa (h) marashi

B

Nomino zisizo za wingi

- Mifugo
- Karatasi
- Mandazi
- Majani
- Mkungu
- mtandao.

C

Hakiki usahihi wa sentensi kisarufi na kimantiki

Nomino za vitenzijina

1. Pigia kistari
- Kukimbia
- Kucheka
- kulia.
- Kusoma
- Kukasirika

2. Kamilisha kwa nomino kitenzi-jina

(a) Kulala (b) kuimba
(c) kucheza (d) kunawa
(e) kushona (f) kulima.

3. Hakiki usahihi wa sentensi akitumia nomino vitenzi-jina alizopewa.

Kuandika: Insha ya masimulizi

(Dadisi 5 workbook, uk. 14-15)

1. Mwanafunzi aandike insha kuhusu: Ajali aliyoishuhudia akiongozwa na vidokezo alivyopewa.
2. Mwanafunzi akamilishe insha akitumia maneno yake mwenyewe. akizingatia mambo aliyofunzwa

3 Mapambo

(Dadisi 5 workbook, uk. 19-20)

A 1. Hakiki vitendawili kulingana na maeneo

2. Tarajia majibu haya na mengineyo kutegemea mazingira ya wanafunzi.
   (a) mshipi (b) kioo
   (c) kope (d) kioo
   (e) miiba ya samaki

3. (a) Mwanafunzi apigie mstari vitendawili katika i, ii, iii, iv, v na vi.
   (b) Hakiki na kukubali majibu yanayoingiana na maelezo ya kitendawili.

B 1. Ushanga kipuli
saa mwavuli

2. Hakiki majibu yenye maneno ya sauti zilizotolewa.

C 1. Hakiki sentensi zenye majina ya mapambo yenye sauti zilizotolewa

2. Tegua vitendawili
   (a) shanga (b) uyoga
   (c) vipuli (d) kata
   (e) njuga

Kusoma: Hadithi

(Dadisi 5 workbook, uk. 21-22)

A **Mwanafunzi asome hadithi**

B **Majibu ya kifungu**

1. Pochi lake la mapambo.
2. Almasi.
3. Aliogopa kupatwa na Almasi akiwa na mapambo yake.
4. Mapambo yaliyotumika
   (a) Vipuli (b) rangi ya midomo
   (c) mkufu (d) bangili

C Majibu huru

1. Tarajia majibu kama vile: Almasi alikuwa amechukua pochi lake la mapambo bila idhini.
2. Jedwali

Pambo	Mahali linapovaliwa
Vipuli	Masikioni
Tai	Shingoni
Bangili	Mkononi
Taji	Kichwani
Wanja	Machoni, kwenye nyusi au kope
Poda	Usoni
Kikuba	nyweleni

Sarufi: Nomino za makundi

(Dadisi 5 workbook, uk. 24-31)

I. Nomino za makundi

A Maana ya nomino za makundi

1. Maneno yanayorejelea mkusanyiko wa vitu. kv kaumu ya watu, msitu wa miti n.k.
2. Mifano ya nomino za makundi:
   (a) jamii ya vifaranga
   (b) mlolongo wa magari
   (c) thurea ya nyota
   (d) biwi la takataka
   (e) funda la maji *(Kubali nomino nyingine za makundi)*

B Kukamilisha kifungu

- Safu ya siafu
- mkungu wa ndizi
- mtungo wa shanga
- kicha cha zabibu
- mlolongo wa magari
- pakiti ya biskuti
- umati wa watu
- bunda la noti
- chane ya ndizi
- shada la maua

C Kutunga sentensi

1. Kubali majibu kutokana na picha
   (a) Kikonyo cha zabibu
   (b) kikosi cha askari
   (c) thurea ya nyota
   (d) mtungo wa shanga
2. Kutokana na nomino alizopewa
   (a) Umati wa/halaiki ya watu n.k
   (b) tita la kuni
   (c) kikosi cha askari
   (d) shungi la nywele
   (e) Shumbi la udongo
   (f) Jamii ya ndovu
   (g) msafara/mlolongo wa magari
   (h) Robota la pamba
   (i) jozi ya miwani

II. Nominoambata

A Kutambua nominoambata

- Askarikanzu
- Mwanasiasa
- Wafanyabiashara
- Viazikarai
- maembedodo.
- Mlindalango
- Wanajeshi
- Sukariguru
- Njugukaranga

B Kutunga sentensi akitumia:

1. Pilipilimanga
2. Kipimajoto
3. Mwanajeshi
4. Mbwamwitu
5. Askarigereza
6. Kitindamimba
7. Majanichai
8. Pundamilia
9. Kifunguamimba
10. Pilipilihoho
11. mwanamwali n.k.

C Kuunda nominoambata kutokana na jedwali

1. Hakiki usahihi wa nominoambata alizounda akitumia herufi kwenye jedwali.
2. Kuunganisha picha
   (a) Bibiharusi
   (b) embedodo
   (c) mjusikafiri
   (d) mwanasesere
   (e) pundamilia

III. Nomino dhahania

A Maana ya nomino dhahania

1. Nomino za dhahania ni maneno yanayotaja vitu vya kuwazia au kufikiria tu katika akili ya binadamu. Hazishikiki, hazigusiki wala kuonwa.
2. Mifano ya nomino za dhahania:
   (a) upepo
   (b) wivu
   (c) hewa
   (d) usingizi
   (e) hasira na nyinginezo
3. Kutia mviringo nomino dhahania:
   - Uvumilivu
   - Heri
   - Ufanisi
   - Ukweli
   - Subira
   - Umakinifu
   - Upendo
   - uhodari.

4. Kuunda nomino dhahania
   - Ucheshi
   - Ulinzi
   - Uaminifu
   - Shibe
   - Upendo
   - Uwezo
   - Tatizo
   - usafi.
5. Hakiki usahihi wa sentensi zenye nomino dhahania alizopewa.

IV. Uakifishaji

(i) Herufi kubwa
   A. Mwanafunzi apigie mstari herufi zote kubwa kwenye kifungu.
   B. Hakiki usahihi wa sentensi akizingatia kuanza kwa herufi kubwa. Matumizi mengine ya herufi kubwa yazingatiwe.

(ii) Koma
   A. Mwanafunzi azungushie koma katika kifungu
   B. Kutia koma
      (a) Nilipoingia dukani, nilinunua poda, wanja, pete, herini na vipuli.
      (b) Nimemaliza kutunga sentensi, nataka kufanya Hisabati.
      (c) Mvua ilianza kunyesha tarehe 20, Aprili, mwaka jana.
      (d) Amelipwa pesa zipatazo shilingi 1,000,000.

(iii) Kikomo

A. Kutunga sentensi kuonyesha a, b na c. Tathmini maswali na ukubali majibu yanayozingatia kanuni za uakifishaji

B. Uakifishaji sahihi
   - Susana atatembelea miji ifuatayo: Mombasa, Voi, Nyeri, Kisii, Kisumu na Bungoma.
   - Je, umewahi kula kumbikumbi?
   - Tutaondoka mwezi Agosti, tarehe 6, mwaka ujao.
   - Shirika la uhifadhi wa mbuga za wanyama nchini, liliwalinda ndovu wasiangamizwe.
   - Tafadhali, ukifika nyumbani mapema, msaidie ndugu yako kufanya kazi.

Kuandika Kuandika kwa tarakilishi

(Dadisi 5 workbook, uk. 22-23)

A Hakiki mchoro wa tarakilishi. Kiibodi, kipanya na kiwambo vionyeshwe.

B Mwanafunzi aandike kisa cha kusisimua kuhusu mapambo. Atumie msamiati wa mapambo aliopewa.Hakiki iwapo mwanafunzi amezingatia mambo yote muhimu.

4 Saa na majira

Maneno ya heshima

(Dadisi 5 workbook, uk. 32-33)

A
1. **Pigia mstari maneno haya: mheshimiwa, mkurugenzi, bi, bwana**
2. **Maneno ya udugu**
   (a) Kaka (b) Bibi
   (c) Dada (d) Ndugu
   (e) Mama (f) Mjomba

B
1. Maneno ya mraba
   mjomba, babu, binti, bibi, shangazi, mpwa, ndugu, mama n.k.
2. Kukamilisha maelezo
   (a) Mwalimu mkuu (b) Kiranja
   (c) Kasisi (d) Spika
   (e) Rais
   (f) Jaji au hakimu
   (g) Waziri (h) Mwadhini
3. Hakiki usahihi wa sentensi zenye maneno ya udugu aliyopewa.

Kusoma Kifungu

(Dadisi 5 workbook, uk. 34-35)

A **Kusoma kifungu**

B **Majibu ya kifungu**

1. Hatua zote za kiusalama atumiapo

kipakatalishi.

2. Hatua za kiusalama
   (a) Kuweka namba ya siri
   (b) kufungua faili lengwa pekee
   (c) kufunga faili amalizapo kulitumia
   (d) kuingia kwenye mitandao salama pekee
   (e) kutojibu ujumbe kutoka kwa watu asiowajua n.k

3. Atumie kamusi kutafuta na kueleza maana ya maneno aliyopewa.

C

Hakiki majibu ya mwanafunzi.
Yahusiane na funzo kutokana na kifungu.

Kiswahili WKB5_AnsBook_C2.indd 8 25/03/2022 15:54

Sarufi Ngeli ya I-ZI
(Dadisi 5 workbook, uk. 36-40)

A Maagizo

1. Nomino za I-ZI katika sentensi
   (a) Nguo (b) Kalamu
   (c) Dawa (d) Shule, zawadi
   (e) Nyumba (f) Pua
   (g) Tarakilishi (h) Sakafu
   (i) saa, meza
   (j) serikali, redio, runinga.
2. Nomino za ngeli ya I-ZI kwenye orodha.
   (a) chupa (b) sahani,
   (c) paa (d) tarakilishi
   (e) afisi
3. Nomino za I-ZI katika picha
   (a) Baiskeli
   (b) Runinga, kompyuta
   (c) Taa (d) Ndoo
   (e) Gilasi, glasi, bilauri (f) Tarakilishi
   (g) Motokaa (h) Shanta
   (i) Simu, mobaili, selula
4. Nomino sahihi
   (a) Sebule (b) Sinia
   (c) Mashua (d) Shingo
   (e) Karatasi (f) Barabara
   (g) Meza (h) Rula
   (i) Tembe (j) Sabuni
5. Mafungu ya maneno
   (a) Raba nyeupe (b) hadithi nzuri
   (c) nyota njema (d) ndoo nyekundu
   (e) meli mpya (f) ndizi mbivu
   (g) vuvuzela bora (h) dawa tamu
6. Hakiki mafungu ya mwanafunzi, awe ametumia maneno aliyopewa.

B Umoja na wingi wa sentensi

1. Wingi wa sentensi
   (a) Dawa walizopewa na madaktari ziliwaponya
   (b) Mkiibuka washindi kwenye michezo yoyote mtapewa zawadi.
   (c) Bendera zinafuata upepo.
   (d) Waliwakopesha pesa shingo upande.
   (e) Wanafunzi wanasomeshwa kupitia redio.
   (f) Shule zitafunguliwa baada ya ugonjwa wa Korona kudhibitiwa.
   (g) Askari watovu wa maadili wamesimamishwa kazi.
   (h) Sisi tunazipenda nchi zetu.
2. Umoja wa sentensi
   (a) Ni salama kuvuka barabara yoyote ya mji kwenye kivukomilia.
   (b) Mfanyabiashara alishauriwa kusafirisha shehena yake kwa meli.
   (c) Kaka aliamka saa kumi alfajiri kusoma kwenye tarakilishi.
   (d) Afisi ya serikali ni wazi kwa kila mtu.
   (e) Dawa ya kulevya ni hatari kwa binadamu.
   (f) Mgeni aliandaliwa sherehe ya kufana katika sebule yote.

Kuandika Baruapepe
(Dadisi 5 workbook, uk. 35-36)

1. (a) Mwanafunzi arejelee baruapepe aliyoisoma katika Kiswahili Dadisi, uk 59.
   (b) Aorodheshe sehemu mbalimbali za baruapepe kv
   - anwanipepe ya mwandishi
   - tarehe
   - anwanipepe ya anayeandikiwa
   - mwili(ujumbe)
   - Wakati ambao baruapepe hiyo iliandikwa.
2. Mwanafunzi aandike baruapepe kwa nahodha wa timu ya mchezo aupendao. Hakiki iwapo mwanafunzi amezingatia mambo yote muhimu.
3. Atumie tarakilishi au simu kuchapa baruapepe aliyoiandika kisha amtumie mwalimu aihakiki.

Tathmini tamati I
(Dadisi 5 workbook, uk. 41-50)

1. (a) Kukamilisha maneno
   (i) fua, vua
   (ii) saba, zaba
   (iii) chakura, chakula
   (iv) dhamini, thamini
   (v) faa, vaa
   (vi) zana, sana
   (vii) fahali, fahari
   (viii) dhumuni, thimni
   (b) Hakiki usahihi wa maneno yakiwa na sauti husika na kukaribiana kimatamshi.
2. (a) Kukariri shairi.
   (b) Majibu ya ushairi
   (i) pesa-peza vaa-faa chakula-chakura n.k.
   (ii) saa-zaa vuta-futakula-kura n.k.

(iii) Mwanafunzi amkaririe mzazi au mlezi wake shairi la hapo juu.

3. Mchezo wa kuigiza
   (a) Mwanafunzi asome mchezo wa kuigiza.
   (b) sabalkheri, umeshindaje, habari za nyumbani, hujambo n.k.
   (c) kwaheri ya kuonana, tutaonana tena.
4. Vitendawili na mapambo
   (a) mkanda (b) mkufu
   (c) saa (d) njuga
   (e) saa
5. Kukamilisha sentensi
   (a) Hayati (b) Mama mdogo
   (c) Bwana (d) Bibi
   (e) Mheshimiwa (f) Nana
   (g) Bi

Kusoma

1. (a) Makala (b) Majibu
   (i) Shangazi Doli.
   (ii) Chakula cha uswahilini: samaki wa kupakwa na wali wa nazi.
   (iii) kuchemsha na kuchoma.
   (iv) nyanya, kitunguu, mafuta na chumvi.
   (v) Bonny alizoea vyakula vya kukaangwa au kuokwa na hajui kupika lakini Nyamoita alizoea vyakula vya kuchomwa na kuchemshwa na anajua kupika.
2. (a) Kusoma shairi
   (b) Majibu ya ushairi
      (i) kinao utaratibu.
      (ii) Kushindana kutafuta maana za maneno kamusini kila Jumatano.
      (iii) Kulingana na alfabeti.
      (iv) fukuza, funga, mpango, mpunga, panga, unga.
      (v) Kujifunza kutumia kamusi kujua maana za maneno.
3. Mwanafunzi achague matini ayapendayo kwenye maktaba ayasome kisha ajibu maswali. Hakiki majibu yake.
4. (a) Kusoma mchezo wa kuigiza
   (b) Majibu ya mchezo wa kuigiza
      (i) saa mbili na robo.
      (ii) alikuwa anatatizwa na mada ya saa.
      (iii) alishangazwa kwamba Yanoi hakuwa amemwuliza licha ya yeye kufika macheo.
      (iv) macheo, asubuhi, adhuhuri, alasiri, thenashara.
      (v) kasorobo, robo, saa kumi na mbili, saa mbili na robo, saa moja unusu.

Sarufi

1. Kweli au si kweli?
   (a) kweli (b) si kweli
   (c) si kweli (d) kweli
   (e) si kweli (f) kweli
   (g) kweli
2. Nomino zilizokozwa rangi
   (a) Nominoambata
   (b) nomino ya dhahania
   (c) nomino ya pekee
   (d) nomino ya makundi
   (e) nomino ya kawaida
3. Uakifishaji
   (a) Jina lako nani?
   (b) Macelina alimhimiza Yusufu amwazime kitabu cha hadithi.
   (c) Tuliwapelekea watoto mayatima ndizi, maembe, machungwa na mapapai.
   (d) Daudi, unauliza utamtembelea babu yako wakati gani?
   (e) Unafikiri Bwana Soni ni mzaliwa wa Kenya ama Uganda?
4. Umoja au wingi
   (a) Dawa (b) Nguo
   (c) Chupa (d) Shingo
   (e) Pua (f) Nyumba
   (g) Leso
5. Wingi wa sentensi
   (a) Sufuria hizi zimetumika kuandaa mboga.
   (b) Sindano hazifai kuchezewa ba watoto.
   (c) Herini hizi nyeusi ni za nani?
   (d) Tumenunuliwa saa mpya na wazazi wetu.
   (e) Tumezitumia pesa kununua ndimu hizi.

Kuandika

Mwanafunzi achague mada mbili kutoka kwenye orodha aandike insha akizingatia mambo yanayofaa.

5 Kukabiliana na umaskini

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 51)

1. Methali za bidii
   (a) Ukiona vyaelea vimeundwa
   (b) Ajizi ni nyumba ya njaa
   (c) Mcheza kwao hutuzwa
   (d) Kazi mbi si mchezo mwema
   (e) Bidii huleta ufanisi
2. Kamilisha methali
   (a) hali wali mkavu (b) hulipa
   (c) hufa maskini (d) si mkulima
   (e) usiilalie mlango wazi
   Eleza maana za methali, unaweza kutumia kamusi ya methali.
3. Methali kuhusu bidii
   (Kubali methali zozote sahihi za bidii)

Kusoma

(Dadisi 5 workbook, uk. 52-53)

1. Kamilisha methali
   (a) mkaa bure (b) maskini hachoki
2. ki, ta
3. 64
4. Tujitahidi, tujitahidi, tujitolee, tujichunge (kubali majibu yanayohusiana)
5. Uchochole kufukuza, kufukuza umaskini

Sarufi:Ngeli ya U-ZI

(Dadisi 5 workbook, uk. 53-55)

1. Wingi au umoja
   (a) Nyaraka (b) Mbunda
   (c) nyuma (swali lafaa kuwa UMA si UMMA)
   (d) beti (e) mbavu
   (f) pande (g) nywele
   (h) nyakati (i) ndevu
   (j) kuni
2. Kuunda maneno
   (a) Kubali majina yenye wingi unaoanza kwa Ny
   (b) Kubali majina yenye wingi unaoanza kwa Mb
   (c) Kubali majina yenye wingi unaoanza kwa Nd
3. Umoja na wingi wa michoro
   (i) Uta Nyuta
   (ii) Ufagio Fagio
   (iii) Ukuni Kuni
   (iv) Waya Nyaya
4. Umoja au wingi wa sentensi
   (a) Mbavu zilizoumia zimetibiwa
   (b) Wakati wa kusoma ni huo.
   (c) Kucha ndefu zitaumiza watu.
   (d) Ndimi zina rangi nyekundu?
   (e) Funguo zilizopotea zimepatikana.
   (f) Ubeleko uliochafuka ulifuliwa.
   (g) Niliufuata unyayo wake.
   (h) Alionywa asiutumie wembe.
   (i) Ubinda wa mtoto umenunuliwa.
   (j) Nyanja za michezo ni hizi.

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 53)

Mwanafunzi aandike insha ya maelezo kuhusu mada aliyopewa akizingatia hatua alizofunzwa.

6 Maadili

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 56-57)

A
1. Kubali majibu yenye mantiki
2. Eleza maana
   (a) Kubali majibu yenye mantiki
   (b) Kubali majibu yenye mantiki
   (c) Kubali majibu yenye mantiki
   (d) Kubali majibu yenye mantiki

Sentensi

1-4 Kubali sentensi sahihi kimantiki

Kusoma

(Dadisi 5 workbook, uk. 57-58)

B
1. Ufisadi ni tendo la kupokea au kutoa rushwa.
2. (a) kufanya mambo kwa njia ya mkato

Kiswahili WKB5_AnsBook_C2.indd 11 25/03/2022 15:54

(b) hapendi haki
(c) hafanyi usawa

3. (a) pesa (b) kitu cha thamani
(c) hisani fulani

4. Akikufanyia kitu, kazi au hisani, hutaka umpe hongo.

Wazo lako

1. Kubali majibu sahihi kimantiki
2. Kubali majibu sahihi kimantiki

Sarufi

Dadisi 5 workbook, uk. 61-62)

A

1. Nomino za U-YA
   - Ugonjwa
   - Ulezi
   - Uwele
   - Ufu
   - Ujazi
   - Uokozi
2. Mapengo
   u, u, u, ya, ya, ya, ya, u, u.

B

1. (a) Matagaa (b) Ufu
   (c) Manyoya (d) Ubua
   (e) Matete (f) Uwambo
   (g) Maonevu
2. - Manyoya
   - Matete
   - Magonjwa ~~Mabua~~
   - Malezi
   - Mabele
   - Majazi
   - Mawele
   - Maokozi ~~(numbering to continue to j not h~~)
   - Maufu

C

1. Kubali sentensi sahihi kisarufi na kimantiki
2. Maufu ambayo mama waliyakuna yalisahaulika nje. Watoto hawakujua manufaa yayo. Walikuja na mabua waliyoyatoa kwenye matete, wakayamwaga ndani, kisha wakaanza kuyakoroga wakitumia manyoya waliyoyatoa kwenye matagaa. (Kina) Mama wasingeyatumia maufu hayo tena maana pengine yangewaletea magonjwa ya kuumwa matumbo.

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 59-60)

Mwanafunzi aandike insha ya wasifu akizingatia utaratibu na mambo muhimu aliyofundishwa.

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 63-64)

A

1. Nahau za usafi na mazingira
   - Fua nguo
   - Osha vyombo
   - Nawa uso
   - Choma taka
   - Piga deki
   - Fyeka nyasi
2. Nahau mwafaka
   (a) Nawa mikono
   (b) Piga mswaki
   (c) Swali halieleweki
   (d) Kunja nguo
   (e) Enda haja
   (f) Kata kucha
   (g) Pigwa deki
   (h) Futa vumbi
   (i) Kata/fyeka nyasi

B

a-e kubali majibu yenye mantiki

Kusoma

(Dadisi 5 workbook, uk. 64-65)

A

Kusoma makala

B

Majibu ya makala

1. Kuoga/ kupiga mswaki/ kukata kucha
2. Mimi na wewe
3. Kutupa maganda ya matunda, chupa, karatasi na taka nyingine/ kutotumia mapipa ya taka
4. Kukatwa kwa miti hugeuza maeneo kuwa jangwa. (tathmini na kukubali majibu mengine) Kutupa taka huua viumbe vya majini. (tathmini na kukubali majibu mengine)
5. Tusiposhikana mikono kuyakomboa mazingira, tutakuwa kwenye hatari kubwa.

C

1. Viumbe wa majini hula taka hizo wakafa/ Taka huwachafulia maji
2. Kuoga/ Kupiga mswaki/ Kukata kucha/ Kuchana au kuzinyoa nywele/ Kujipaka mafuta/ Kupenga kamasi (na majibu mengine yanayohusiana)
3. Kutumia mapipa ya taka/ Kuokota taka mara kwa mara/ Kupiga deki/ Kifuta vumbi

C. Sarufi

(Dadisi 5 workbook, uk. 67-68)

A 1. Nomino katika ngeli ya Ku-Ku
- kuimba
- kula
- kughani
- kuandika
- kulala

2. Wingi

(a) Kusonga	(b) Kuaga
(c) Kuanika	(d) Kukauka
(e) Kuchimba	(f) Kufyeka
(g) Kupanda	(h) Kufagia
(i) Kujenga	(j) Kukusanya

B 1. Umoja wa sentensi
   (a) Kufyeka kwa mwanakijiji kulisifiwa na kiongozi.
   (b) Kuharibu madini kulimletea mwenyeji tatizo.
   (c) Kujitolea kwa mwanajamii kuyasafisha mazingira kuliigwa na wote. (kata hayo kubadili swali)
   (d) Kuimba kwake kumemshindia tuzo (swali halipo katika wingi)
   (e) "Kuoga ni njia bora ya kudumisha usafi," nyanya alishauri. Badili swali liwe katika wingi

2. Wingi wa sentensi
   (a) Tulijua kuwa kukimbia kwao kungewaletea mataji.
   (b) Kulishwa kwa ng'ombe wetu kumetuletea maziwa mengi.
   (c) Kina mama waaliwaambia kaka kuwa kulala kwingi kungewadhuru.
   (d) Ni kweli kuwa kuishi kwingi ni kuona mengi?
   (e) Kutunza mazingira kuliwatunuku kina Wangari Maathai.

A. a-e kubali majibu yenye sentensi sahihi

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 66)

Mwanafunzi aandike insha mbili za maelezo akizingatia mambo muhimu aliyojifunza kuhusu aina hii ya insha.

8 Ndege wa Porini

A. Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 69-70)

A Kuambatanisha visawe

(a) Zagaa	Enea
(b) Pevuka	Iva
(c) Bingwa	Hodari
(d) Kauleni	Lumbwi
(e) Tamani	Hitaji

B Visawe viwili

(a) Kawia	Limatia
(b) Mtu	Mja
(c) Msiri	Mwandani
(d) Jalali	Mterehemezi
(e) Ahueni	Shufaa
(f) Azma	Lengo

(Tazama visawe zaidi kwenye kamusi)

C Jaza pengo kwa kisawe

(a) Msena	(b) Baraste
(c) Tabibu	(d) Amkiana
(e) Jitimai	(f) Msiri
(g) Kiamboni	(h) Polepole
(i) Shaka	(j) Habari

B. Kusoma Ufahamu

(Dadisi 5 workbook, uk. 70-72)

1. Bundi na popo
2. Popo Mcheshi au mchangamfu/ mwerevu au mjanja
   Bundi Mdadisi/ Mtundu
3. Huninginia maana ni siri yake ya kujilinda ili kumchanganya anayemwinda

C 1. Popo ni mnyama

Ingawa ana mbawa na huruka, popo hatagi wala kuatamia mayai bali huzaa kama wanyama wengine

2. Popo Anamfanana panya
   Bundi Anamfanana paka/Ana macho makubwa
   (Kubali majibu mengine sahihi kimantiki)

C. Sarufi: Mnyambuliko wa vitenzi

(Dadisi 5 workbook, uk. 74-75)

A
1. Mfano unafaa kuwa aga si agana
2. Tupa/rusha 3. Kula
4. Shika 5. Onyesha

B Jedwali

(a)	Tunziwa	tunzana	
(b)	Kimbia	kimbilika	
(c)	Somewa	somana	
(d)	Cheza	chezewa	chezana
(e)	Omba	ombeka	Ombana
(f)	Ruka	rukiwa	rukika
(g)	Osha	oshana	
(h)	Lima	limika	
(i)	Imbiwa	imbika	

C
1. Mfano: Isn't the meaning distorted?
2. Babu alipandiwa miche mvua iliponyesha.
3. Karatasi zilisambazwa darasani na Neema.
4. Kitanda kimetandikika vizuri naye.
5. Chajio kimeandaliwa mapema kama jana na Yanoi.
6. Ndege wa porini wanatunzika siku hizi.
7. Tukipenda wenzetu tutaishiana kwa Amani/ Tukipendeana wenzetu tutaishi kwa Amani.
8. Kuku ameanguliwa kifaranga/ Kifaranga ameanguliwa na kuku.
9. Bibi amefuliwa nguo zake.
10. Ni makossa kuumizana na mwenzako.

D. Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 72-73)

Manafunzi aandike insha mbili za masimulizi alizopewa akizingatia mambo muhimu aliyofunzwa kuhusu aina hii ya insha.

Tathmini tamati II

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 76-77)

1. Kuambatanisha maelezo na methali
   (a) Ukiona vyaelea vimeundwa
   (b) Anayejitahidi hufaidi
   (c) Atafutaye hupata.
   (d) Mgaagaa na upwa hali wali mkavu.
   (e) Mchagua jembe si mkulima.
   (f) Mchumia juani hulia kivulini.
   (g) Achanikaye kwenye mpini hafi njaa.
   (h) Mwana mtukutu hali ugali mtupu.
   (i) Ajizi nyumba ya njaa.
2. Shairi
   I. Baba, mama, babu, nyanya, mwalimu, ndugu, rafiki, mimi
   II. Ili wafurahi uzeeni
3. Nahau kutokana na picha
   (a) Piga mswaki/ Sugua meno
   (b) Piga deki
   (c) Kata kucha
   (d) Fyeka/ Kata nyasi
   (e) Chokonoa meno
   (f) Futa ubao
4. a-e Kubali majibu yoyote yenye visawe vitatu

Kusoma

(Dadisi 5 workbook, uk. 78-79)

1. Ushairi
   (a) Ki, ta (b) Minne
   (c) Kumi na sita
2. Kifungu
   (a) Ukame ulikumba kijiji
   (b) Kijiji cha mbali
   (c) Alikuwa mvivu/ hakufanya kazi
   (d) Tusiwe wavuvu/ uvivu haulipi/ umoja ni nguvu (na majibu mengine sahihi kimantiki)
3. Matini
   a-c Yakubali majibu sahihi kimantiki
4. Mchezo wa kuigiza
   (a) Sindano
   (b) Wana wa kuku
   (c) Alitaka kushonea nguo za kuvaa siku ya arusi ya tausi
   (d) Atafutaye hachoki, akichoka keshapata Bidii hulipa

Sarufi

(Dadisi 5 workbook, uk. 80)

1. Nomino na ngeli

Nomino za U-YA	Nomino za U-ZI
• Uwele	Ubawa
• Maufu	Uzi
• Matete	Uta
• Manyoya	Kucha
• Malezi	Nyakati
• Ugonjwa	Funguo

Kiswahili WKB5_AnsBook_C2.indd 15 25/03/2022 15:54

- Ubua
- Mawambo
- Ufa
- Ubele

2. Mnyambuliko

(a) Kunyambua vitenzi

Fyekewa	fyekeka	fyekana
Kaririwa	karirika	karirizana
Chezewa	chezeka	chezana
Fuliana	fulika	fulizana
Bebewa	bebeka	bebana
Saidiwa	saidika	saidizana
Safishiwa	safishika	safishana

(b) Ngeli ya KU-KU

Kufyeka	Kukariri	Kucheza
Kufua	Kubeba	Kusaidia
Kusafisha		

(c) Kubali sentensi zozote sahihi kisarufi na kimantiki

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 81)

Manafunzi achague mojawapo ya mada zilizoorodheshwa aiandike insha akizingatia mambo yote muhimu kuhusu mada aliyoiteua.

9 Magonjwa

Kusikiliza na Kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 82-83)

1. Miktadha
   (a) Rasmi (b) Si rasmi
   (c) Rasmi? (d) Rasmi?
2. Mazungumzo
   (a) Si rasmi
   (b) Nje ya ofisi shuleni
   (c) (i) Mwalimu
   (ii) Mwanafunzi
   (iii) Mwenye duka
   (iv) Mwenye nyumba

Kusoma Makala

(Dadisi 5 workbook, uk. 84-85)

1. Maua, vumbi, moshi
2. Mapafu
3. Dalili ni:
   (a) Kuwa na tatizo katika kupumua
   (b) Kupumua kwa kasi
   (c) Kukohoa mfululizo
   (d) Kupungukiwa na pumzi
   (e) Kuhisi uchungu shingoni na kifuani
4. Kauli
   (a) Si kweli (b) Si kweli
   (c) Si kweli (d) kweli

Sarufi: Vinyume vya vitenzi

(Dadisi 5 workbook, uk. 86-88)

A

1. Kitenzi/kinyume
   (a) Tegua (b) Angika
   (c) Banua (d) Ziba
   (e) Panda (f) Fukua**(interchange answer with qsn)**
   (g) Chanua (h) Ita
   (i) Toka/ondoka (j) Kumbuka
2. Kifungu
   - Alipoingia
   - Kuuliza
   - Aliyelisafisha
   - Kuongea/ kuzungumza
   - Aliyevuna
   - Alifichua

B **Jozi ya maneno**

1. Ongea/nyamaza
2. Uza/nunua
3. Bariki/laani
4. Inama/inuka
5. Tahini/tahiniwa
6. Pakua/pakia
7. Waza/wazua
8. Fichua/ficha
9. Rembua/remba
10. Konda/nenepa

C **Kutunga sentensi**

1. (a-f) Kubali sentensi sahihi kisarufi na kimantiki
2. (a-e) Kubali sentensi sahihi kisarufi na kimantiki

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 85)

Mwanafunzi aandike insha ya maelezo akizingatia mambo muhimu aliyofunzwa kuhusu aina hii ya insha.

10 Kudhibiti itikadi za kidini na za kijamii

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 89-90)

A Tashbihi

1. Kigeugeu kama kinyonga
2. Mjanja kama sungura
3. Mlafi kama fisi
4. Mkali kama simba
5. Polepole kama kobe
6. Mwoga kama kunguru

B Tashbihi za tabia

1. Unyoya
2. Mtulivu
3. Simba
4. Chiriku
5. Mlafi; fisi
6. Kobe

C Maagizo

1. Shairi
   - Kinyonga
   - Tausi
   - Kipepeo
   - kasuku
2. a-e, kubali majibu sahihi kisarufi na kimantiki

Kusoma Kifungu

(Dadisi 5 workbook, uk. 91-92)

1. Waliomba kipatalishi ili wasakure nyimbo mtandaoni, zenye mahadhi mzuri ya kutungia nyimbo zao.
2. Mwalimu aliwaonya wasithubutu kuingia kwenye sehemu za mtandao zisizolingana na kile walichokitafuta.
3. Waligundua kuwa hata wimbo wa taifa ulikuwa na historia ya utamaduni wetu wa kiasili.
4. Hatua za kiusalama walizozingatia
   (a) Kutowasiliana na mtu wasiyemjua
   (b) Kutofichua nywila au nambari ya siri
   (c) Kutoingia kwenye mitandao isiyo salama
   (d) Kufunga faili baada ya kulitumia
   (e) Kutoshiriki michezo ya mtandaoni

   Yakubali majibu mengine yanayodhihirisha hatua za kiusalama mtandaoni.

Sarufi: Nyakati na hali

(Dadisi 5 workbook, uk. 94-95)

A

1. Mtoto hula
   Mtoto amekula
2. Ndoo hutiwa maji
   Ndoo imetiwa maji
3. Mama hutumia simu
   Mama ametumia simu
4. Jua huchomoza asubuhi
   Jua limechomoza asubuhi

Kubali sentensi nyinginezo sahihi kisarufi na kimantiki

B (a-e) kubali sentensi sahihi kisarufi na kimantiki.

C Pigia kistari viambishi **hu** na me katika kifungu.

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 93)
Mwanafunzi aweze kuandika insha ya masimulizi akizingatia mambo muhimu aliyofunzwa kuhusu aina hii ya insha.

11 Uwekezaji

Kusikiliza na kuzungumza

(Dadisi 5 workbook, uk. 96)
Tathmini na kukubali majibu yafaayo

Kusoma Hadithi

(Dadisi 5 workbook, uk. 97-98)

A Kusoma kifungu

B Majibu ya kifungu

1. Alisafirisha bidhaa kwa kutumia tuktuk
2. Alifanya biashara kwa miaka minne

3. **Matunda** **Mboga**
Matikiti Kabichi
Ndizi Karoti
Mapapai Sukumawiki
Matomoko Nyanya

C
1. Alipata faida aliyoitumia kunufaisha familia yake kama vile kulipa karo ya wanawe.
2. Tathmini na kukubali majibu yafaayo
3. Kubali sentensi sahihi kisarufi na kimantiki

Sarufi: Ukanushaji

(Dadisi 5 workbook, uk. 100-102)

A
1. Viambishi vya nafsi
   (a) ni (b) a
   (c) tu (d) u
   (e) wa
2. Viambishi vya wakati
   (a) na (b) li
   (c) ta (d) ta
   (e) na

B Kukanusha
(a) Hakusoma kwa sauti.
(b) Hatutacheza na timu yao Jumamosi ijayo.
(c) Siendi sasa.
(d) Hawakutoroka alipoona mbwamwitu!
(e) Msipoitwa msiitike.
(f) Turo hafanyi bidi masomoni
(g) Ukweli na usisemwe!
(h) Yeye hakuwa mwanariadha shupavu
(i) Sikutani na yeye kila siku
(j) Hatukumsaidia ajuza kubeba mizigo.

II. Ukubwa na udogo wa nomino zianzazo na M

A Nomino za ukubwa

toto	lango	kate	domo
keka	nene	pira	dudu

B Ukubwa na udogo wa nomino

	Ukubwa	Udogo
(a)	Ukubwa	Udogo
(b)	Vuvi	Kivuvi
(c)	Kungu	Kikungu
(d)	Kuyu	Kikuyu
(e)	Fuko	Kifuko
(f)	Swaki	Kiswaki
(g)	Gomba	Kigomba
(h)	Koba	Kikoba
(i)	Mea	Kimea
(j)	Kuki	Kikuki
(k)	Tungi	Kitungi

C (a-e) Kubali sentensi zozote sahihi kisarufi na kimantiki

III. Ukubwa na udogo wa nomino zianzazo na N

A
1. Ukubwa
   (a) Dovu (b) Gao
   (c) Juki (d) Jiti
   (e) Gombe
2. Udogo
   (a) Kijinoti (b) Kijuni
   (c) Kijuga (d) Kidoana
   (e) Kijinepi

B (a-e) Kubali sentensi zozote sahihi kisarufi na kimantiki

Kuandika: Baruapepe

(Dadisi 5 workbook, uk. 99)

Mwanafunzi aandike baruapepe akizingatia ujumbe unaodhamiriwa na hatua zote za kuandika aina hii ya insha.

Tathmini Tamati III

(Dadisi 5 workbook, uk. 103)

Kusikiliza na kuzungumza

1. Mazungumzo rasmi au yasiyo rasmi
   Rasmi a, b, d, f, g, **Sio Rasmi** c,e,h
2. Tashbihi
   (a) Njiwa/mwanakondoo
   (b) Bisibisi
   (c) Sungura Fisi
   (d) Mkia wa mbuzi
   (e) Njiwa/mwanakondoo
3. Masimulizi kwa mzazi au mlezi

Kusoma

(Dadisi 5 workbook, uk. 104)

(a) Kubali majibu yoyote kulingana na mada
(b) Kubali majibu yoyote kulingana na mada

Sarufi

(Dadisi 5 workbook, uk. 106 - 107)

1. Kinyume cha vitenzi
   (a) Amka (b) Lia

(c) Funua (d) Fungua
(e) Vua (f) Chimbua
(g) Bomoa (h) Zibua
(i) Pata (j) Inuka

2. Hali timilifu
   (a) Maima amefunga bao kwa ustadi
   (b) Saumu amefika nyumbani kwa wakati ufaao.
   (c) Je, umesali kabla ya kuanza safari?
   (d) Tumewaona wakipalilia mahindi shambani.
   (e) Utiifu wake umemfanya azawidiwe. (sio azawadiwe)
3. Ukanushaji
   (a) Yeye si mkulima shupavu
   (b) Mtoto hajanywa maji yote
   (c) Sitasoma kwa furaha
   (d) Wahalifu hawatakamatwa wala kuadhibiwa.
   (e) Madereva waovu hawatapokonywa leseni.
4. Hali ya ukubwa
   (a) Dizi (b) Gonjwa
   (c) Doo (d) Goma
   (e) Dudu (f) Domo
5. Hali ya udogo
   (a) Kikeka (b) Kipira
   (c) Kikono (d) Kiguo
   (e) Kijia (f) Kidimu

Kuandika

(Dadisi 5 workbook, uk. 104-105)

Mwanafunzi aandike insha za masimulizi akizingatia maagizo mwafaka kuhusu aina hiyo ya insha.